

MÚLTIDÉZŐ

IX. ÉVFOLYAM, 2019. VI. KÜLÖNSZÁM

A Vasszécsenyi Múltidéző ezúttal „Arcképek a múltból” címmel állít össze egy különszámot, egy helyre összegyűjtve múltunk jeles és hétköznapi személyeinek arcképeit, egymás mellé helyezve azokat, a korábbi évszázadoktól a máig, mint ahogy templomaink körüli temetők sírkereztjei, sírkövei. (Azokat a legnagyobb soroló, az idő sorolta egymás mellé.) Múltunk most megidézett alakjai, ha helyileg nem is mind a temetőinkben várják a Feltámadás dicsőséges napját, de mindegyikjük életének egy része, egy eseménye a településünkhöz kapcsolódott, mozaikkövekként alkotva egy nagy történelmi egészt. Ez az arckép-panoráma ugyanúgy a múltunk tanúja, mint az írott forrásai, ezekből az arcokból jellemek, életsorsok, élettörténetek „beszélnek” hozzánk, nekünk csak nézni, illetve hallgatni kell őket.

Ma is élő személyek így most nem kaphattak helyet ebben a régimódi facebookban, de ennek ellenére reméljük, hogy ez a különszám legalább olyan izgalmas lesz, mint korunk digitális-virtuális univerzuma. A képekhez történetek, kommentárok társulnak, így keltjük életre e mostani arcképcsarnok szereplőit.

A mohácsi csata ellentmondásos hőse, Enyingi Török Bálint 1538-ban Szombathely várába rendezkedett be, ekkor foglalta el Szécsényt és Császtot, ahol 1540-ben 8 feles portát bitokolt. 1541. augusztus 9-én Izabella királyné kérésére Török Bálint elkísérte a kis János Zsigmondot a szultán sátrába, aki a látogatás után Török Bálintot nem adta ki, sőt a konstantinápolyi „bokoz kezy”-be záratta. Török Bálint fogságba esése után Szécsényt és Császtot az I. Ferdinánd király oldalán álló Kápolnay Ferenc foglalta el. 1544-ben a pozsonyi országgyűlés Török Bálint feleségének, Pemmflinger Kata kérésére (aki a királyné udvarhölgye volt) visszaállította a korábbi birtokviszonyokat, így Szécseny és Császt újra az enyingi Török család kezébe került. 1547-ben Szécseny és Császt zálogbirtokként Izsákfaki Márkhoz került, azonban két év múlva már ismét az enyingi Török család kezén van, sőt a dunántúli török harcok miatt Pápánál biztonságosabb helynek számító Szécseny egyre fontosabb lesz a családnak, ahol uradalmi központot alakítottak ki a korábbi vízivár helyén és egy erődített várkastélyt építettek, illetve Lesvárnál a Rába felől Szécseny és Császt védelmére egy elővárat. Az utóbbinak most került elő egy bolthajtásos pincéje. (Szécseny 16, Császt 6 portából állt, a Káptalan birtokában Milek és Lipárt 8 portából. Szécsenynek 26, Császtnak 13 és fél, Lipárt és Mileknek 27 adóegysége volt.) Pemmflinger Kata komoly diplomáciai lépéseket tett férje kiszabadításáért, azonban nem járt sikerrel, Török Bálint 1550-ben, ő pedig 1552-ben hunyt el. Az utókor hősként tisztelte a megözvegyült asszonyt, akit Debrecenben temettek el. A keze alatt lévő Biblia hitbuzgóságát, állhatatosságát jelképezi.

Szenczi Molnár Albert 1614. április 7-én, Török Bálint unokájának, Török Istvánnak volt a vendége a szécsenyi várkastélyban. (Szenczi Molnár Albert 1612-13 közt Batthyány Ferencnek volt udvari lelkésze Rohoncon, így került szorosabb, baráti kapcsolatba Török Istvánnal.) Egy évvel korábban (november 11-én) a szécsenyi várkastélyban protestáns zsinatot tartottak az Úrvacsoráról.

1708 júniusában Eszterházy Antal tábornok seregével Szécsenyben táborozott, a csapattest elszállásolását a szécsenyi udvarház biztosította. (Előző évben 1022 főből állt ez a sereg.) 1730-ban fordult meg a faluban Bél Mátyás, aki így írt arról később Magyarországot bemutató könyvében: „Szécseny kastélyát a Schilzon bárók nem kis költséggel és hozzáértéssel építették igen csillogó társalgókkal, étkező és hálótermekkel. Az épületet mély védőárok fogja körül.” Lipártól: „A Vasvári Egyház Vicekáplánjának birtoka.” Schilson János Mihály vásárolta meg Szécsényt a telekesi Török családtól, Schilson János apoteózisát Dorffmeister István festette meg 1782-ben, ami sajnos elpusztult. Unokája portréját, ki szintén ezt a nevet viselte, a Szlovák Nemzeti Képtár őrzi, aki elsőként mérte fel Esztergomban a török által elpusztított reneszánsz bazilika maradványait, majd Pest városrendezési tevényt készítette 1790-ben. Zeneműveket is komponált Mozart és Haydn stílusában, Batthyány József hercegrímás közeli barátja volt. (1840-ben a soproni Schilson palotában koncertezett a szinte még gyermek Liszt Ferenc, a család pozsonyi palotájában ma a japán nagykövetség működik.)

1748 áprilisában Festetics József tábornok megvásárolta Szécsényt a Schilson családtól. Festetics József Festetics Pálnak az unokatestvére, Béri Balogh Ádámnak pedig a sógora volt. 1741-ben altábornagyként a porosz háborúban harcolt, Mária Terézia nevezte ki Lotaringiai Károly mellé fővezér-helyettesnek, megverte a poroszokat Beruánál, és elfoglalta Kozel várat. 1743-ban Prága bevételénél a város keleti részét ostromolta. 1744-ben 6000 fős seregével Felső-Sziléziában harcolt. 1748-ban tábornokká nevezték ki, 1749-ben grófi címet kapott. Mindkét portréját a keszthelyi Helikon Múzeum őrzi, melyek közül egyik biztosan a szécsenyi ó-kastélyt ékesítette. (A II. Világháború alatt a megszálló hadseregek egyedül a keszthelyi Festetics kastélyt nem fosztották ki, mert ott őrizték a magyar szabadságharc iratanyagát.) Festetics József a bérbaltavári templom sírboltjában nyugszik.

1. kép - Enyingi Török Bálintné, Pemmflinger Kata; 2. kép - Senczi Molnár Albert; 3. kép - Eszterházy Antal; 4. kép - Bél Mátyás; 5. kép - Festetics József

1753-tól gróf Batthyány József vezette a Káptalan, így ő lett Lipárt földbirtokosa, nagyon gyorsan és hatalmasat ível a pályája, 1755-ig volt a káptalan élén, 1756 októberében már győri püspökként tartott vizitációt a faluban. 1759-ben erdélyi püspök, 1760-ban kalocsai érsek, 1776-tól esztergomi hercegprímás. 1790-ben ő koronázta meg I. Lipót, 1792-ben pedig I. Ferenc királyt. A szentkorona ünnepélyes hazatérését ő vezette. A pozsonyi primási palota építkezésénél ő alkalmazta Hefele Menyhért bécsi építész, aki majd később a szécsenyi új-kastélyt fogja tervezni.

1766-ban a Festetics családtól Szécsenyt gróf Batthyány Tivadar vásárolta meg, aki Batthyány Józsefnek volt az öccse. Szécsenyt a borostyánkői uradalomhoz csatolta, onnan igazgatta. 1790-ben húsz évre szabadalmaztatta a „Bucentaurus” nevű önjáró hajóját, melyet valójában állati erővel hajtatott. 1797. szeptember 17-én, Bécs és Pozsony között, a királyi pár, és más udvari méltóságok előtt vízre is bocsátotta azt. Két hónappal az után, hogy Montgoifiner-fivérek felbocsátották a léghajójukat, ő is elkészült saját léghajó terveivel. 1780-tól már gróf Batthyány Alajos Szécseny földbirtoka, Szécseny ekkor a rohonci uradalomhoz tartozott. Batthyány Alajos téglafallal kerítette körbe a szécsenyi uradalmat, ma is a CAB monogramos téglából kerül elő a legtöbb a településen. (A felvilágosult eszméket valló gróf 1775-ben a Minerva páholy tagja lett.)

6. kép - Festetics József; 7-9. kép - Batthyány József; 10. kép - Batthyány Tivadar

1782-ban a Batthyány családtól Szécsenyt gróf Ebergényi István, a család jogtanácsosa vásárolta meg. A vásárlás dokumentumai a Somogy Megyei Levéltárban vannak Batthyány Alajos iratai közt. A következő évben megözvegyült, elvesztette első feleségét, Polányi Juditot. 1787-ben házasodott meg újra, elvette Lukafalvi Zarka Erzsébetet, Vas vármegye táblabírájának, Lukafalvi Zarka Károlynak leányát. (Lukafalvi Zarka István volt a szombathelyi liceum első igazgatója, Jozefinista beállítottságú volt, emiatt Szily János szombathelyi püspök elmozdította onnan.) Festetics József után Ebergényi István is a faluban élt. Császári és királyi titkos tanácsosként, országgyűlési követként megalapozta a szécsenyi Ebergényi család rangját, tekintélyét. Az 1790-91 évi országgyűlésben Szily János püspök elképzeléseit támogatta, az országgyűlés egyházi és alapítványi bizottságának volt az előkészítője. Az 1802-es szécsenyi tűzvész után újjáépítette a szécsenyi iskolát. 1809-ben a Napóleon elleni nemesi felkelés megszervezésében is részt vett, majd a vesztes győri csata után a megbízták kölcsön felvételére, hogy a vármegye a hadisarcot ki tudja fizetni. Egy évre rá, 59-évesen hunyt el, a portréja nem sokkal előtte készülhetett, a szécsenyi templom kriptájában nyugszik. Az eddig lappangó két portrét (feleségével együtt) évekkel ezelőtt a Múltidéző szerkesztője vásárolta meg, amikor felbukkantak egy szombathelyi régiségboltban, és azok megvásárlást az önkormányzat nem tartotta fontosnak. (Az Ebergényi címet a család engedélye nélkül kisajátította az önkormányzat, de a vasszécsenyi dinasztialapító portréja nem volt fontos számára.)

Nagy József kanonok, későbbi a káptalan prépostja, így Lipárt földbirtokosa a kor egyik jeles szellemi embere volt. 1793-ban a bécsi helytartótanácsnál, majd a királynál járta ki, mai szóval „lobbizta” ki a létesítendő szombathelyi liceumot. 1806. május 27-én az Ő javaslatára változtatták magyarra a vármegyei közgyűlés nyelvét. A Zalai Tiszti Szótár elkészítésekor levelezést folytatott Kazinczy Ferencsel, Kisfaludy Sándorral, Kultsár Istvánnal, Versegly Ferencsel és Virág Benedekkel.

Kisfaludy Sándor neki dedikálta a „Tátika” című regényét. A napóleoni hadak ellen szerveződő nemesi felkelés résztvevőit Ő köszöntötte. 1810-ben, 57 éves korában hunyt el Szombathelyen.

1821-25 között Böle András volt a káptalan nagyrépostja, így Lipárt földbirtokosa. 1837-ben már szombathelyi püspökként szentelte fel az Ebergényi Benedek által újjáépített szécsenyi templomot, aminek oltárképét a pozsonyi báró Ferdinánd von Lütgendorff festette, akit Böle András személyesen is ismert, az Esztergomi Keresztény Múzeum őrzi a róla készített portróját. 1841. május 18-án pedig egyházlátogatást tartott a faluban. Két évvel később, Szombathelyen hunyt el, Batthyány József mellett ő az egyetlen káptalan nagyrépost, akiből szombathelyi püspök lett.

11. kép – Ebergényi István; 12. kép – Ebergényi Istvánné, Lukafalvi Zarka Erzsébet; 13. kép – Nagy József; 14-15. kép – Böle András

Ebergényi Benedek bátyjával, Ebergényi Lajossal 1820-ban kezdték meg a szécsenyi templom újjáépítését, Lajos korai halála miatt, azonban Ebergényi Benedek fejezte be azt. Országgyűlési követként komoly kapcsolatokkal rendelkezett mind a politika, mind a kultúra jeles képviselőivel. Előfizetője volt a Virág Benedek által szerkesztett Tudományos Gyűjteménynek. 1830-ban gróf Batthyány Lajos, a későbbi miniszterelnök, keresete fel levélben, hogy édesanyjával való jogvitában adjon tanácsot neki. Az 1833 évi országgyűlésben ellenzéki képviselőként tagja volt a magyar nemesek titkos szervezkedésének, gróf Széchényi Istvánnal és gróf Wesselényi Miklóssal együtt. Kölcsey Ferenc így emlékezett meg róla naplójában: „Kevés szó hangzik el, mint a bátor Ebergényié: Ha szereti a király a magyar jóvedelmet, szeresse a nyelvet is.” 1837-ben magyar nyelvterjesztő választmány alakult a vármegyében, melynek elnökéül Őt választották meg. (Tagja volt többek közt Ernusz József, Bitnicz Lajos, Vidos Dániel.) 1847-ben a vármegyei közgyűlés megbízta a tervezett Bécs- Adria tenger közti vasútvonal vármegyei szakasza tervezésének előkészítésével, amely Szécsenyt is érintette volna. A tervet az utolsó reformkori országgyűlés vetette el. 1855-ben, 67 éves korában hunyt el, Bitnicz Lajos búcsúztatta a temetésén. Ebergényi Benedek portréja úgy vészelt át a II. Világháborút, majd a kommunizmus pusztításait, hogy a szécsenyi templom sekrestyéjébe került. Az új-Ebergényi kastély minden más műkincse megsemmisült, eltűnt illetve lappang. A Múltidéző szerkesztője restauráltatta és kereteztette be újra a portrét, lehet, hogy szintén Ferdinánd von Lütgendorff műve, aki nagyszerű portrétista volt. Az is lehetséges, ismerve Lütgendorff életművét, hogy a szécsenyi templom Szt. István képét is ő festette, a hagyomány szerint ugyanis azt is Ebergényi Benedek készítette a templomnak, apjának, Ebergényi Istvánnak emlékére. (Így akkor az a szájhagyományban megmaradt legenda is értelmezhető, hogy a háttérben lévő alakok a reformkori Magyarország jeles személyiségei, hisz azokat a pozsonyi országgyűlés kapcsán a festő mind személyesen ismerte. A szécsenyi templom oltárképe nem tipikus Lütgendorff kép, hisz az egy Nicolas Poussin másolat.)

1837 őszeről majd két évet töltött a fiatal házaspár, gróf Ebergényi Viktor és gróf Blaskovich Julianna vendégeként a faluban Karacs Teréz. „Jutottam egy ifjú barátnőm és férje (jóváltából) azon szerencséhez, hogy Vas megyének legszebb részében... majd két évet töltöttem, honnan a jó nevű Sós-kútra, Tarcsára, a nagyszerű hercegi birtokra, Körmendre és Németújvárra valóságos tanulmányi utat tettünk; nem különben Bécsben is volt alkalmam tanulmányozni a német nevelétséget... (1839 márciusában) megeléglően én is ezen úri életet, visszatértem a szülői házhoz, miután írói fércelményeimet majd mind Vas megyében írtam.” Mint említettük, Bitnicz Lajos temette el Ebergényi Benedeket, aki a káptalan nagyrépostjaként Lipárt földbirtokosa is volt. Rendszeresen publikált a Tudományos Gyűjteményben, tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, levelezett Batsányi Jánossal, igazgatója volt a szombathelyi líceumnak, régészeti kutatásokat végzett, főleg a római kor érdekelte. Ebergényi Benedekkel ez közös érdeklődésük lehetett, aki tudott a faluban előkerült római épületekéről. (Az Ebergényi család érdeme az is, hogy egész a II. világháborúig Szécseny évi négy országos vásárt rendezett.)

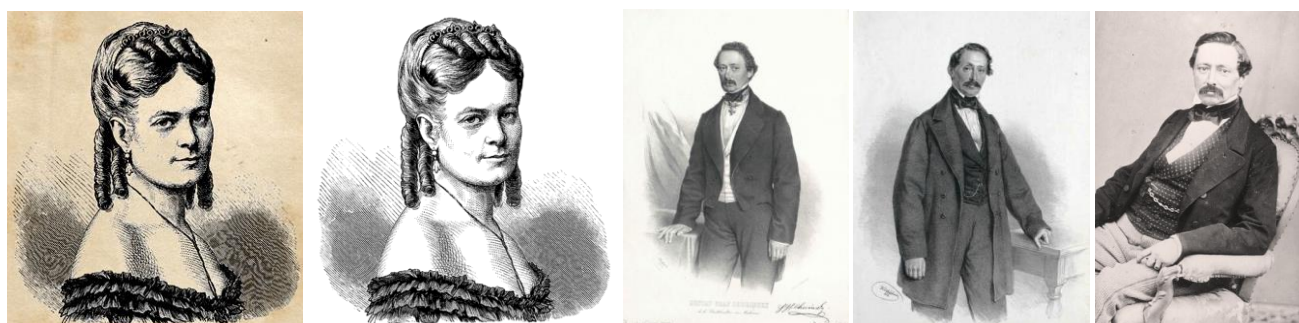
Az Ebergényi család leghíresebb, leghírhedtebb tagja azonban Ebergényi Júlia volt, aki egyben le is rombolta a család addigi tekintélyét, nimbuszát. Amikor Karacs Teréz Szécsenyben tartózkodott a 26 éves Ebergényi Viktorné, Blaskovich Julianna még várandós volt első gyermekével. A rövid időn belül négy gyermeket szült azonban nem sokkal ez után megromlott ez az ígéretes házasság, válóperre került a sor a sok családi konfliktus miatt. A házasságukban már a kezdetektől voltak súrlódások, Blaskovich Julianna elég gyakran nem tudott uralkodni indulatai fölött, többször késsel fenyegette meg férjét, aki ezután tettelegesen bántalmazta Őt. (Ebergényi Julianna szenvedélyességében édesanyjára ütött.) A kor szellemisége nem engedélyezte a válást, így Blaskovich Julianna elköltözött Szécsenyből a gyermekekkel, és külön élt férjétől, Balassa Gábor

szombathelyi püspök ezt a különálló egységet jóváhagyta. Ebergényi Julianna két éves volt ekkor. Az Ebergényiek Zala vármegyei birtokán élő Blaskovich Juliannának 1845 januárjában így született meg ötödik gyermeke, az első fiú, István, aki később a családnevet tovább vitte. Blaskovich Julianna azonban váratlanul, 1851-ben 38 évesen meghalt, így a gyerekek visszakerültek Szécsenybe. 1856-ban Ebergényi Leontina 17 évesen férjhez ment Almássy Gyula földbirtokoshoz. Egy évre rá Ebergényi Viktor újránősült, elvette a család német nevelőnőjét, Heller Domenica Alfonsinát. A mostohával nem jött ki a két lány Agatha és Julianna és Bécsbe költöztek keresztanyjukhoz, majd később luxus apartmant béreltek a Kruger strasse 13 alatt, később Agatha a francia Riverára költözött, ahol megismerkedett későbbi férjével, a dán király szárnysegédével, báró Hauxthausen Friggyessel, Júlia pedig 26 évesen a Brünni Mária Iskola alapítványi hölgye lett.

16. kép - Ebergényi Benedek; 17. kép - Karacs Teréz; 18. kép - Bitnicz Lajos; 19-20. kép - Ebergényi Julianna

A kiegyezés évében megismerkedett gróf Chorinsky Gusztáv osztrák császári főhadnaggyal és egymásba szerettek. A gond az volt, hogy a főhadnagy már nős volt, így közösen tervezték ki a gróf feleségének eltávolítását. A szerelmi gyilkosság után mindenre fény derült, az azt követő per hírértéke a Monarchia határait túllépve a tengerentúlig eljutott. A történettel a Múltidéző korábban már foglalkozott, és egy későbbi számban még sokkal részletesebben is foglalkozni fog, így azt most itt tovább nem részletezzük. Jókai Mór a „Fekete gyémántok” című regényében a Salista őrgrof alakját Chorinskyról mintázta.

21-22. kép - Ebergényi Julianna; 23-25. kép - Chorinsky Gusztáv

Fényes Elek, 1851-ben a következőket írta a faluról: „Szécseny magyar falu, Vas vármegyében a Gyöngyös mellett, 556 kath. 3 ref. lakos, kath. paroch., szentház. Termékeny búzatermő határ, földes ura Ebergényi Benedek és Viktor, utolsó posta Szombathely. Lipárt magyar falu Vas vármegyében, 261 kath. lak. A falu urasága a Szombathelyi Káptalan. Utolsó posta Szombathely.” Tehát ebben az időben Szécseny több mint kétszer nagyobb volt Lipártnál. Ez annak is betudható, hogy Szécseny már az enyingi Török család idejétől kezdve uradalmi birtokközpont, Lipárt pedig csak a Mária Terézia utáni időkben lesz a káptalan uradalmi központja.

Kopsz János 1874-ben került a káptalan élére, így lett Lipárt földbirtoka. Kopsz Jánost 1860-ban avatták Pesten a hittudomány doktorává. 1848-tól 58-ig püspöki titkár volt, majd 1861-ig püspöki irodaigazgató. Ekkortól a szombathelyi székesegyház kanonokja lett, németül és franciául kiválóan beszélt. Szinte egész életét az egyházmegyének szentelte. Szabó Imre szombathelyi püspökkel mindketten anyagilag is támogatták a létesítendő lipárti iskolát 1875-ben. Ennek jelentőségére majd később még visszatérünk. (Halála előtt Köves Antal, volt szécsenyi plébános gyóntatta és áldoztatta meg a Szabó Imre püspököt.)

Szerdahelyi Ferenc az 1868-os vizitáció szerint a szécsenyi iskola kántortanítója. Az ő fia volt dr. Szerdahelyi Károly, későbbi kúriai bíró, a szombathelyi járásbíró elnöke. A kömmün alatt Kőszegen halálra ítélték, de már nem maradt idő annak végrehajtására.

26. kép. Chorinsky Gusztáv; 27. kép - Fényes Elek; 28. kép - Kopsz János; 29. kép - Szabó Imre; 30. kép - Szerdahelyi Károly

Ebbe a szécsenyi iskolába tanult id. Lődör Jenő, aki később a Szombathelyi Ipartestület elnöke lett, akinek fia, ifj. Lődör Jenő festőművész Szombathely alpolgármestere volt a II. Világháború után.

Puli György, a káptalan éneklőkanonokja intézte a lipárti templom 1878-as felújításának munkálatait, amik két éven át tartottak, új harangot is öntettek, az orgonát is megjavították. 1891-től a káptalan nagyprépostja lett, így Lipárt földbirtokosa.

A 19. század közepéig a káptalan a lipárti vendégfogadóját és a malmát évi árendába adta ki. Id. Stóger János is így vettek ki a vendégfogadót 1864-ben, majd megvásárolta azt, és a család birtokában maradt az egész a II. Világháborút követő államostásig, majd a rendszerváltás után a család visszavásárolta és újra Stóger Vendéglőként üzemel. Id. Stóger János 1886-ban hunyt el 68 éves korában, fia, ifj. Stóger János 1889-ben nősült meg és 1904-ben hunyt el. A Stóger Vendéglő több mint másfélszáz éves márkanév, „brand” a településen.

Simon József 1886-tól évtizedeken át volt a szécsenyi templom céhmestere. A kommün alatt „ellenforradalmi tevékenységéért” bebörtönözték. (A kommün alatti események ma sincsenek még feldolgozva a faluban.)

1901-ben elhunyt Puli György, helyettes Stegmüller Károly lett a káptalan nagyprépostja, Lipárt földbirtokosa. Stegmüller Károlyt 1845-ben szentelték fel Bécsben. 1849-ben már püspöki szertartó, 1851-től teológia tanár, 1853-tól szentszéki ülnök, 1885-től szombathelyi kanonok. Nagy szerepe volt a Néppárt Vas megyei szervezetének a megteremtésében és sikereiben. Erkölcsi tisztaságáért, jótékonykodásáért kortársai nagyra becsülték.

31. kép - Lődör Jenő; 32. kép - Puli György; 33. kép - Stóger János; 34. Simon József; 35. kép - Stegmüller Károly

Id. Szok Andor 1900-ban vásárolta meg a lipárti malmot a káptalantól. A káptalan már nem akart többet költeni az erre az időre elavulttá váló malomra, így az eddigi bérbeadások helyett úgy döntött, inkább eladja. A Szok család lipárti történetével a Múltidéző egy korábbi száma már foglalkozott.)

Gróf Ebergényi István is ebben az évben halt meg, özvegye, aki egyben unokahúga (Agatha nővérének a leánya) volt, Hauxthausen Ilona 1903-ban báró Bornemissza Gábornak adta ki az Ebergényi birtok egy részét, az új-kastéllyal együtt, a malmot pedig id. Sibinger Ferencnek. (Ebergényi István alakját Kincs István „Szegénység vára” című regényében örökítette meg. Pár éve egy szécsenyi ház bontásakor előkerült az Ebergényi család fotóalbuma, amit anyagi megfontolásból azonnal egy ausztriai bolhapiacra értékesítettek a megtalálók.) 1904-től az Ebergényi birtok egy részét már Fuchs Dezső bérelte, ő lakott az új-kastélyban is.

Szabó Lőrinc 1902-ben került Szécsenybe plébánosnak. Ő szervezte meg az első keresztény egyesületeket a faluban. A 20-as évektől már betegeskedett, 1925 Pünkösdhétfőjén, mise közben halt meg, épp ekkor tervezte a szécsenyi templom felújítását, ami utódjára, Kis Józsefekre maradt.

36-37. kép – Id. Szkok Andor; 38. kép – Bornemissza Gábor; 39. kép – Sibinger Ferencné, Kall Teréz; 40. kép - Szabó Lőrinc

A tanai földbirtokos, báró Ambrózy Teréz mindkét falurész templomának jötevője, patrónusa volt, 1904-ben vásárolta meg Ischl-ben a szécsenyi templom stációképeit, Joseph von Führich osztrák nazarénus festő metszetei alapján Josef Fraunlos által készített nagyméretű olajképeket. (A lipárti templomnak pedig egy templomi zászlót vásárolt Lewisch Róbert oltárépítő műhelyéből. Pár éve ezt a zászlót Varga Bernadett iparművész és Takácsné Vörös Szilvia restaurálta.)

1907-től Illés Ferenc lett a káptalan nagyprépostja, Lipárt földbirtokosa. Illés Ferenc 16 évesen a szombathelyi líceum növendékeként részt vett a szabadságharcban. 1909-ben a Bolgár Nemzeti Érdemrend középkeresztjét kapta meg. 1908-tól Baráth János lett a körjegyző Szécsenyben. 1912-ben az újonnan épített lipárti iskola (ma sarokiskola) telkét telekkönyvileg a lipárti templom tulajdonába jegyezte be. A döntés mögött egyhangú közösségi elhatározás volt, mind a helyi iskolaszék, mind a képviselőtestület részéről, amit később az egyházi iskolák államosításakor semmibe vettek, és ezt megismételték a rendszerváltás után is, amikor az akkori határozatnak érvényt lehetett volna szerezni.

41-42. kép – Ambrózy Teréz; 43-44. kép - Illés Ferenc; 45. kép – Baráth János

Süle József 1904-től, 42 éven át volt tanító a szécsenyi iskolában, kiváló pedagógus volt. (Fiára, Süle Ferenc plébánosra, és unokájára dr. Szabó Miklós régészre még visszatérünk.) 1911-től Rosemberg Mátyás vette át az Ebrgényi uradalom bérleményét, és ő lakott az új kastélyban. 1897-99 között végezte el a Mosonmagyaróvári Gazdasági Iskolát. Ő csak egy évig bérelte azt, utána Vermes Márton nagybérelő vette át a birtokot, aki a Somogy megyei Gamáson született 1866-ban. Ő Keszthelyen szerezte meg a gazdasági ismereteit. 1903-tól Lyka Sándor 600 holdas birtokát bérlte, majd 1907-től gróf Erdődy Sándortól a pecöli Rózsamajort. A Földművelésügyi Minisztérium és a Gazdasági Kamara tudósítója volt. Jótékonyágáról volt közsismert. 1913-ban gőz erejű tejfeldolgozó üzemet hozott létre Szécsenyben. 1911-től Horváth István lett a káptalan nagyprépostja, és Lipárt földbirtokosa.

46. kép – Baráth János; 47. kép - Süle József; 48. kép - Rosemberg Mátyás; 49. kép – Vermes Márton; 50. kép – Horváth István

Ugyanebben az évben nevezték ki a lipárti iskolához Bíró István tanítót, aki nyugdíjazásáig nemzedékeket tanított ebben az iskolában. A kommün után Mikes János püspök vizsgálatot indított ellene, de be tudta bizonyítani, hogy a lipárti iskolában a kommün alatt felvett jegyzőkönyveket kényszerítés hatása alatt írta.

Dragovics József, később Dévai József néven vált festőművész tanárrá, ő fedezte fel Gyöngyösi Simon József és Mászáros József festőművészek tehetségét, már az iskolapadban. Valószínűség-számításban jeleskedett, ki tudta számolni a TOTO eredményeket, ebből vett magának a fővárosban lakást.

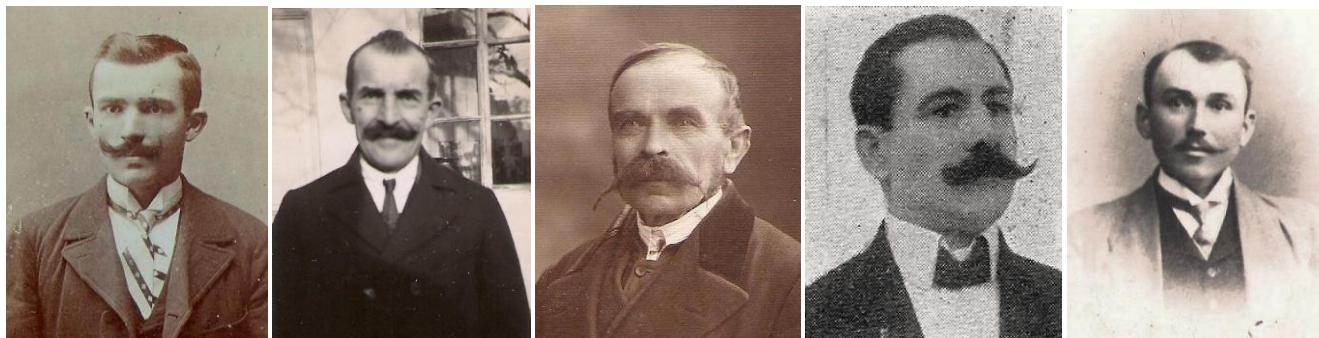

51-52. kép - Bíró István; 53. kép - Kis József és Bíró István; 54. kép - Bíró István; 55. kép - Dragovics József

A lipárti Horváth Antalt a kommunizmus korszakában kulákká nyilvánították, mindenéből kiforgatták, szinte földönfutóvá tették. Az Ő, és családjának kálváriája igazi mementója a bolsevizmus embertelenségének.

A lipárti Gombkötő Imre az lipárti iskolaszék tagja volt, Ő is megszavazta az a határozatot, hogy ha a sarokiskola valaha államosításra kerülne, tulajdonjogilag vissza kell, hogy szálljon a lipárti templomra. (Gombkötő Imre unokáját, Kovács Imre szegedi áldozópapot a Kádár korszakban ítélték el koncepció perben, amire még visszatérünk.)

A lipárti Kiss Gyula az I. világháborúban hősiességéért vitézi rangot kapott, a faluban, egyedül Őt illették ezzel a ranggal.

56-57. kép - Horváth Antal; 58. kép - Gombkötő Imre; 59. kép - Kiss Gyula; 60. kép - Dragovics Jenő

Az itt közölt portrék személye nem mind töltött be meghatározó, vagy fontos szerepet a falu múltjában, azonban arcuk leközlésével az a szándékunk, hogy ebben a formában is e számban életre keljen a múlt, még ha jelképesen is.

61. kép - Ifj. Sibinger Ferencné, Kaufmann Anna; 62. kép - Horváth Rozália; 63. kép - Stöger Matild; 64. kép - Stöger Irén; 65. kép - Gombkötő Franciska

66. kép - Kemény Rozália és Pungor Dávid; 67. kép - Gombkötő Imréné, Nagy Anna; 68. kép - Dragovics Zsigmondné; 69. kép - Langhammer Adolfné, Paulkovits Franciska

A vasszécsenyi vasútállomás vezetőjeként került a faluba Langhammer Adolf, később a vasszécsenyi postahivatalt is vezette, amit leánya Abai Anna vett át tőle nyugdíjba vonulása után. Langhammer Adolf nagycsaládosként több közösségi funkciót is vállalt a községben, gyermekei később Abaira változtatták meg vezetéknevüket. Abay Jenő Vasváron lett körjegyző, majd egy ideig a II. Világháború után Vasszécsenyben. (Leánya Abay Ilona egy ideig az itteni iskolában tanított.) Langhammer Adolf leghíresebb gyermeke Abai Imre, az 1956-os forradalom sárvári mártír plébánosa, akit a forradalom alatti hősie, keresztényi helytállásáért ítéltek börtönre a forradalom leverése után. Ráadásul azok a kommunisták tanúskodtak ellene, akiknek az életét mentette meg a forradalom alatt a népharag lincselésétől. Abai Imrét korábban Mindszenty József figyelmébe Géfin Gyula kanonok és Kis József szécsenyi plébános ajánlotta, aki ezek után ki is nevezte Őt a budai Rákócziánum élére. (Abai Imre kisgyermekként Kis József mellett ministrált a szécsenyi templomban.) Egyetemi éve alatt sokat kutatott a fővárosi levéltárban Géfin Gyula történeti munkáihoz. katonai behívója után a kőszegi Hunyadi Mátyás Kadétiskola lelkésze volt, a fronttal együtt Ő is Nyugatra távozott, a háború végén Ausztriából gyalog jött haza Vasszécsenybe. 2016-ban, az 56-os forradalom 60. évfordulóján emlékszobrot állított neki a helyi egyházközség a szécsenyi templom szentélye mögött, ahol papként többször misézett. (Abai Imre Sárvári plébánosként többször helyettesítette a betegeskedő Kis József esperes-plébánost. Termetében édesapjára, arcvonásaiban, lelki alkatában édesanyjára hasonlított.) Merkli Ferenc vasszécsenyi plébános pedig ugyanebben az évben színdarabot írt életéről, melyet be is mutattak a faluban.

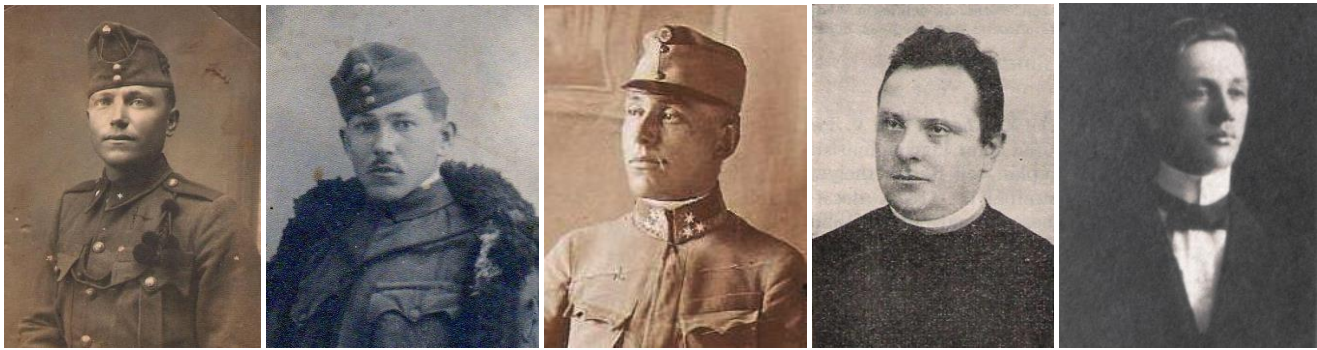

70. kép - Langhammer Adolf; 71. kép - Koroknai Lajos; 72. kép - Czetter István; 73. kép - Takács Ignác; 74. kép - Koroknai Lajos

Az I. Világháború évszázadok óta az első komoly megrázkódtatást hozta el a faluba, hiszen onnan sokan nem tértek haza. 1917-ben Koltai Vidos Lajost nevezték a káptalan élére, így ő lett lipárti földbirtokosa. Vidos Lajos Bécsben végezte teológiai tanulmányait, 1877-ben szentelték fel. Utána püspöki szertartó, majd levéltáros volt, 1879-83 közt szentszéki jegyző, majd 1891-ig püspöki titkár és szentszéki ülnök. 1902-ben nevezték ki kanonokká. Ezután tíz évig a szombathelyi szeminárium rektora volt, 1913-ban pápai már prelátus. Imádságos életű, buzgó papnak tartották kortársai.

Az I. Világháború után, a Kommünben aktívan részt vevő, és ezért elbocsátott lipárti tanítónő, Boda Teréz helyére gróf Mikes János püspök a Mártonhelyről elmenekült tanítót, Némethy Miklóst nevezte a lipárti iskolához. Némethy Miklós sokoldalú egyéniség volt, diákként kétszer is megfordult a Nagybányai Művésztelepen, majd a Kőröshegyi Művésztelepen is dolgozott. Irredenta grafikái tették igazán híressé. Ő hívta meg lelkigyakorlatra Törnár Ede szalézi szerzetest, akit hallva, Ambrózy Teréz elhatározta, hogy letelepíti Don Bosco követőit Savarai földjén. (Elhatározását meg is valósította.)

Némethy Miklós 1922-ben lemondott, helyére Sütő Károlyt választottak meg tanítónak a lipárti iskolába. (Némethy Miklós osztálytársa volt a csáktornyai tanítóképzőben Bíró Istvánnak. Némethy Miklós Lipártról a Zala megyei Sárhidai iskolába került, ahol a rendszerváltás után róla nevezték el az ottani iskolát.) Ezekkel az eseményekkel is foglalkozott korábban a Múltidéző.

75. kép - Szilasi Ferenc; 76. kép - Czetter István; 77. kép - Dragovics Jenő; 78. kép - Koltai Vidos Lajos; 79. kép - Némethy Miklós

Sütő Károly legitimista volt, egy évvel korábban Győrben tagja volt annak a katonai különítménynek, amelyik VI. Károlyt fogadta. 1931-ben a bárdosi iskolához helyezték át, a II. Világháborúig ott tanított, felépítette az ottani új iskolát. A II. Világháború után a lipárti iskola tanítója, majd igazgatója lett, igazi „falulámpás”. Halálakor is épp egy színdarabot tanítatott be a magtáriskolában. (Az 1956-os forradalom alatt Ő csillapította le a felkorbácsolódott indulatokat a faluban.)

80-83. kép - Sütő Károly; 84. kép - Sütő Károlyné

1925-ben nevezte ki szécsenyi plébánosnak gróf Mikes János püspök Kis Józsefet, aki 52 évig volt a falu plébánosa. Tevékeny ember volt, felújította a település mindkét templomát, népházat építtetett, újjászervezte az egyesületi életet, több papot nevelt. Mindszenty József „földije”, iskolatársa és barátja volt a szombathelyi premontrei gimnáziumban és szemináriumban, aki emiatt többször is megfordult a településünkön. Híressé tette bátorsága, amikor a Kommün alatt, Gaál Sándor káplánjaként, Kun Béla szombathelyi látogatásakor a déli harangszóra „megimádkoztatta” a főtérre sereglett nagygyűlés résztvevőit.

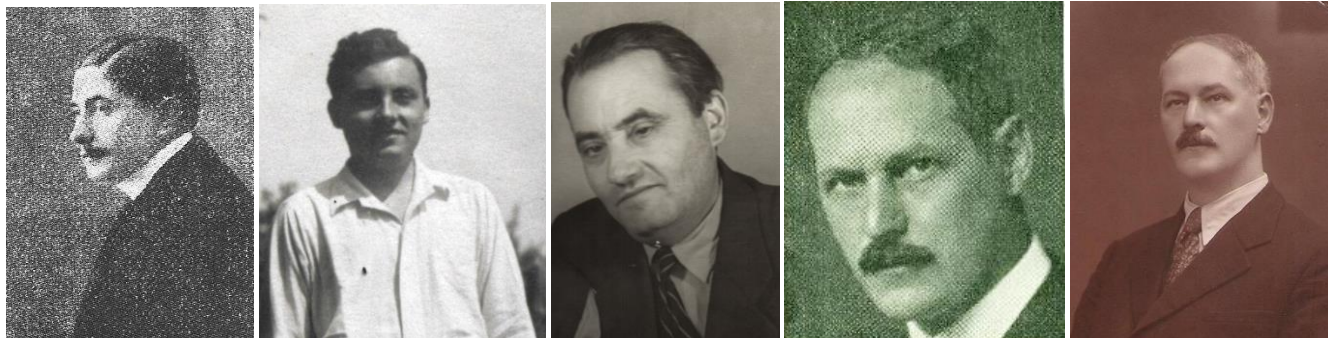
Ugyanettől az évtől Dr. Tóth Józsefet, a Szent Erzsébet Egyesület révén Ambrózy Teréz közeli ismerősét nevezték ki a káptalan élére, ő lett Lipárt földbirtokosa. Több könyvet írt, az „Emlékezzünk a régiekre” című könyvét nemrég újra kiadta a Szombathelyi Egyházmegyei Levéltár.

85-88. kép - Kis József; 89. kép - Tóth József

Ugyancsak ettől az évtől Dr. Lenk Rezső lett a falu körorvosa. Három évvel később Ő közvetítette a Nemzeti Múzeumba a lipárti Stöger vendéglőnél talált temetői sírleleteket. 1926-ban kinevezték a szécsenyi iskolához Bertók István tanítót, aki nyugdíjazásáig tanított itt. Kinevezése után már két évre esperes-kerületi iskola-látogatónak választották meg. Ő kezdte el a II. Világháború után írni az első falukrónikát. 1932-ben Ebergényi Margit újra férjhez ment, báró Gamehli Stalendorff

Henrikhez. Ebergényi Margit első férjétől, Belegi Lajostól 1928-ban vált el, mert az arisztokrata körök meggyőzték, hogy rangon alul házasodott. (Belegi Lajos komornyik volt a Szegedy család inkei kastélyában, aki figyelmeztette a szinte még gyermek Ebergényi Margitot, hogy meg akarják mérgezni, ezért hálából a fiatal bárónó hozzá ment feleségül.) Stelendorff Henrik családja Fekete erdei birtokán nőtt fel, Pozsonyban és Münchenben végezte iskoláit, majd kereskedelmi pályára lépett, egy nagy kerámiavállalat műszaki vezetője lett. (Itt gyártották az új-kastély jellegzetes kék-sárga kerámialapjait.) Az I. Világháborúban végigharcolta a szerb, montenegrói, orosz és román frontokat, többször megsebesült. (Anyai részről Eszterházy Szerafin grófnó unokája.)

90. kép - Dr. Lenk Rezső; 91-92. kép - Bertók István; 93-94. kép - Stelendorff Henrik

Langhammer Jenő 1928-tól Vasvár jegyzője, ahol jelentős közösségi feladatokat is ellátott. Hivatala munkája mellett megalapozta az ottani helytörténeti gyűjteményt. Az I. Világháborúban 36 hónapot harcolt az orosz fronton. Hősies helytállásáért III. osztályú katonai érdemrenddel, ezüst vitézségi érdemrenddel és Károly-csapatkereszttel tüntették ki.

Sütő Károly tanító öccse, Sütő Máté 1933-ban, a szombathelyi szeminárium negyedéves hallgatójaként már kitűnt társai körül. 1934-ben szentelték fel, 1938-ban ideiglenesen átengedték a paphiánnal küzdő a Váci Egyházmegyébe. 1943-ban már visszakerült Zalalövőre hitoktatónak. (Később szívroham okozta motorbalesetben hunyt el.)

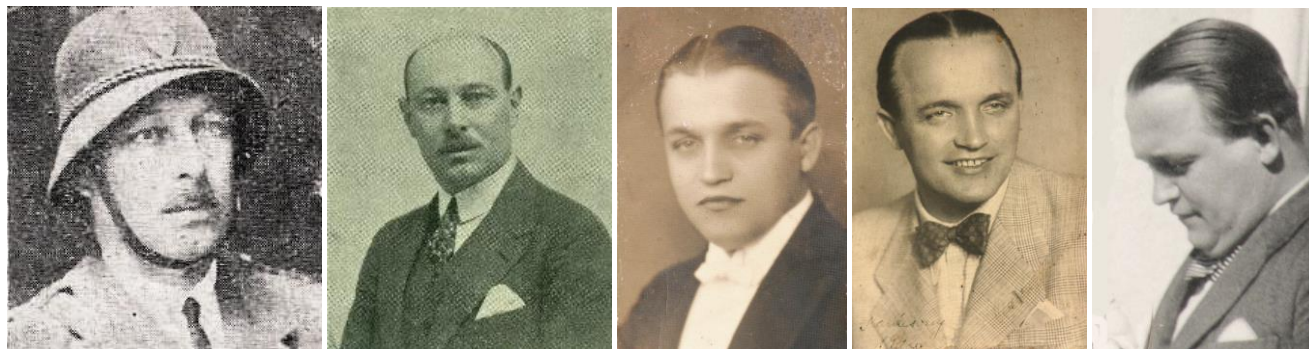
1934-ben Dr. Tauber Sándort nevezték ki a káptalan élére, így ő lett Lipárt földbirtokosa. A bécsi Pázmáneumban doktorált, majd Muraszombaton volt udvari káplán a Sapáry grófi családnál. A század elején a szombathelyi szeminárium igazgatója volt, 1912-ben székesegyházi kanonokká választották, 1933-tól általános püspöki helynökké. Írásai megjelentek a Nemzeti Újságban, a Katolikus Szemlében, az Eucharisztikus Értesítőben, a Vasvármegyében és a Magyar Szóban. Részt vett a Bécsi (1212), a máltai (1913), az amsterdami (1924), a chicagói (1926), a sidney-i (1928), a karthagói (1930), a dublini (1932) és a buenos-aires-i (1934) eucharisztikus kongresszusokon. (Lipártnak ilyen világlátott birtokosa sohasem volt.)

95. kép - Abay Jenő; 96-97. kép - Sütő Máté; 98-99. kép - Tauber Sándor

Vermes Márton halála után, fia, Vermes László vezette a szécsényi Ebergényi uradalom bérleményét. 1913-ban Szombathelyen érettségizett, majd a Hallei Egyetem gazdasági fakultásán fejezte be tanulmányait. 1938 áprilisáig szolgált a Vermes család haszonbérleti szerződése, de már 1937-ben Vermes Lászlónak Szombathelyen is volt lakása, aki ekkor az Országos Frontharcos Szövetségnek és a Vármegyei Elnöki Tanácsnak is tagja volt. 1936-ban id. Szok Andor a szécsényi és a lipárti malmot ifj. Szok Andornak ajándékozta, a bicskeit és a kajdít pedig másik fiának Szok Pálnak. Mindketten a szakirányú tanulmányaikat Németországban végezték, így minden malmot modernizáltak ez után. Ifj. Szok Andor elbontotta a régi lipárti lakóházat és helyére emeletes villát épített. Feleségül vette a nem sokkal előtte megárvult Czipott Annát, a néhai Czipott Géza szombathelyi evangélikus lelkész leányát. Czipott Géza előtte Szentgotthárdon szolgált, ő építette az ottani evangélikus templomot. Szerkesztője volt a „Harangszó” című dunántúli evangélikus lapnak. Ifj. Szok Andor a II. Világháború után három közeli beosztottjának is saját házat építtetett a faluban, fontosnak tartotta a jó munkaerő megbecsülését. (A híres festőművésszé váló gyermeke, Szok Iván Díszpolgárságot kapott településünkön. Felvetődött, hogy

a lipárti Szok házból emlékmúzeumot létesít életművének a község, de ez a terv sajnos nem valósult meg.) Ifj. Szok Andor özvegyét, Czipott Annát koholt vádakkal a szombathelyi ÁVO-n tartották fogva, közben a család malmait, lakását, ingatlanait államosították, elkommunizálták, úgy is fogalmazhatunk, hogy ellopták a Rákosi korszakban.

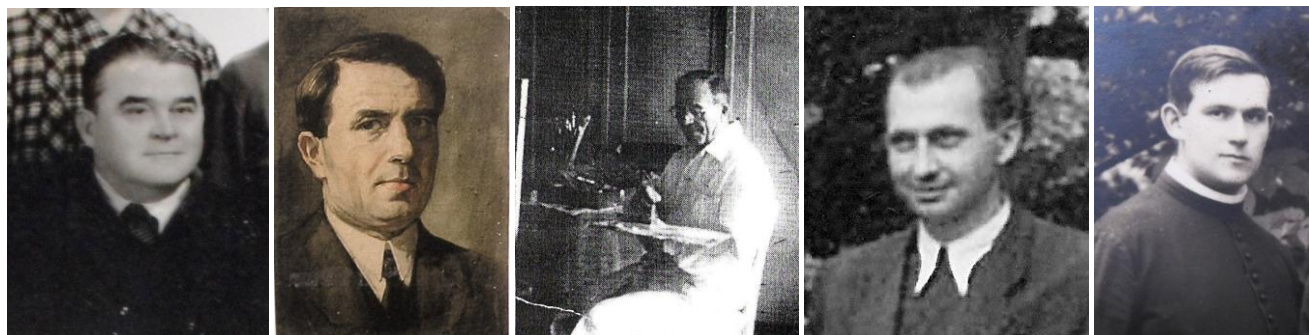
100-101. kép - Vermes László; 102-104. kép - Ifj. Szok Andor

1935-től Dr. Bényei Aladár lett Szécsenyben a körorvos, aki 1968-ig, nyugdíjazásáig látta el ezt a feladatot. (Bényei Aladár is Lenk Rezsőhöz hasonlóan a szombathelyi Premontrei Gimnázium diákja volt.)

Ugyanebben az évben festette ki a lipárti templomot Steffek Albin szombathelyi festőművész. Vas megyében az egyik legszebb, és stílusban a legegységesebb munkája. (Steffek Albin több mint félszáz templomot festett ki az országban, ezen a téren, azóta senki sem szárnyalta túl ezt a heroikus emberi teljesítményt. Munkásságával a Múltidéző korábbi számaiban többször foglalkoztunk.) Zászlóképeket is festett mindkét templomunknak. Egy nagyméretű olajképben örökítette meg a lipárti szüreti felvonulást, amit a festő örökösei a helyi önkormányzatnak ajánlottak fel, de az nem tartott rá igényt. Amikor a Múltidéző szerkesztője utána járt ennek a felajánlásnak, akkora már az örökösök Ausztriában értékesítették a festményt.

1936-ban Szabó Dezső volt a tanító Szécsenyben, aki Süle József iskolaigazgató leányát vette feleségül. (Fiuk Szabó Miklós, később európai hírű, kelta koros régész, a Szépművészeti Múzeum főigazgató-helyettese, majd az ELTE rektora is volt. A 60-as évek elején, amikor Szabó Miklós régészhallgató volt még, nagypapja, Süle József bejelentés a Savaria Múzeumnál a Szécsenybe, az Egeralján előkerült római út maradványairól.)

Ugyanebben az évben szentelte fel Grósz József szombathelyi megyéspüspök Abai Imrét, Langhammer Adolf legfiatalabb gyermekét, aki egész életében szinte szülőfalujaként szerette Szécsenyt, habár Szombathelyen született. (A Vasvár-Szombathelyi Székeskáptalan történetéből doktorált, így részben foglalkozott a falu történetével is. Sajnos doktori dolgozata lappang.)

105. kép - Dr. Bényei Aladár; 106-107. kép - Steffek Albin; 108. kép - Szabó Dezső; 109. kép - Abai Imre

1938-ban Raffensperger József megvásárolta a szécsenyi Ebergényi uradalom eddig haszonbérbe kiadott egyik felét. Korábban az új-kastélyt lakták a bérlők, Raffensperger József viszont az ó-kastélyt vásárolta meg, így ez a változás nagy költözködéssel járt. Raffensperger József, herceg Eszterházy Pál rédicsi és alsólendvai uradalmának volt a gazdasági felügyelője, jószágigazgatója, ahol komoly közéleti szerepeket is vállalt. Egy évvel korábban, amikor Grósz József püspök felszentelte a kálócfa templomot, közelebbi kapcsolatban került Phem József pápai prelátussal, zalaegerszegi plébánossal. 1944-ben Mindszenty József veszprémi püspökké váló, szűk körű beiktatásán a faluból ketten kaptak hivatalos meghívót, Kis József esperesplébános és Raffensperger József. Mindketten jelen is voltak az eseményen. 1948-ban, amikor Mindszenty József meglátogatta a faluban Kis Józsefet, egykori iskolatársát és barátját, felkereste Raffensperger József szécsenyi temetőben lévő sírját is. (Egy évvel később herceg Eszterházy Pált, Raffensperger József korábbi kenyéradóját is elítélték a Mindszenty per mellékszereplőjeként valutaüzérkedéssel.) Ezek után nem lehet csodálkozni azon, hogy 1956 után a Raffensperger család

Venezuelába emigrált. Mindszenty József utolsó Dél-Amerikai missziós útja során felkereste Caracasban az ottani magyar közösséget, aminek megszervezésében Raffensperger József két fia, Ifj. Raffensperger József és Raffensperger László aktívan közreműködött. (Erről a fényképet lásd később.)

110-112. kép - Abai Imre; 113. kép - Raffensperger József

Horváth Margit gyűjtötte össze a lipárti Szent Iván éji tűzgrás helyi népszokásának hagyományát, valamint ő őrizte meg Lipárt község közigazgatási tábláját, amit a Rákosi korszakban egyszerűen egy útszéli árokba dobtak.

114. kép - Pungor Irma; 115. kép - Horváth Margit; 116. kép - Tóth Mária; 117-119. kép - Az Abai nővérek

1940-ben Grósz József püspök pappá szentelte Süle Ferencet, Süle József szécsenyi iskolaigazgató fiát, a község másik vértanú papját. (A Rákosi korszakban Kovács Sándor szombathelyi püspök helyett ítélik el, mert már nem mertek több főpapot bebörtönözni.) A II. Világháború kitörése után, 1942 januárjában megérkeznek a katonai behívók a faluba, sokan sajnos soha nem tértek vissza a frontról.

120. kép - Süle Ferenc; 121. kép - Gombkötő Flórián; 122. kép - Gombkötő József és Gombkötő Flórián

Nardai Vince helyi leventeparancsnok a Don kanyarban 34 évesen a nyári offenzíva első napján halt hősi halált. Ő volt a helyi leventeparancsnok, a vasútállomáson könnyezve intett búcsút falujának, mintha érezte volna, hogy soha nem látja azt többé. Kis József esperesplébános jelképes, a lipárti temetőben lévő sírjánál méltatta egykori kedves hívét.

Szalai József szécsenyi tanító hadnagyi rangban szolgált a Don kanyarnál, 1942 novemberében még hazalátogathatott családjához, 1943 februárjában Ő is hősi halált halt. (Február 3-án írta családjának utolsó levelét a frontról.) Második gyermekét, aki később a helyi iskola történelem-tanára lett már nem ismerhette így meg.

123. kép – Nardai Vince; 124. kép – Szalai József; 125. kép – Szalai József és családja; 126. kép – Id. Stöger Jenő

1943 májusában, agyvérzésben meghalt báró Stralendorff Henrik. Előző nap avatták fel az új kastély parkjában a Margit szigetet, sok vendég érkezett. Stralendorff Henrik súlyzódott másnap reggel, ekkor kapta az agyvérzést. A szombathelyi kórházba szállították, de már nem tudták megmenteni az életét. A 44 évesen megözvegyült Ebergényi Margit a birtokot bérbe adta Ronkay Károlynak. Ronkay Károly a Felvidéken töltötte gyermekkorát, 17 évesen, érettségi előtt, Érsekújvárról vonult be katonának. Csak a háború után tudott leérettségizni. 1921-ben Kassán Gazdasági Akadémiát végzett. Az esztergomi primási birtokon dolgozott először, majd a Fehér megyei Alsószentivánon volt gazdatiszt. Utána Pápa mellett Magyargencsen, majd a Vas megyei Újlakon bérelt földeket. 1938-tól újra katona, részt vett a Felvidék és Észak-Erdély visszacsatolásában. 1941-42-ben tartalékos tisztként a szombathelyi vágóhíd vezetője volt. Ebergényi Margit a gyászév letelte előtt harmadszor is férjhez ment, ezúttal Némethy Edéhez, aki a szombathelyi kórházban volt orvos-gyakornok. Némethy Ede a II. Világháború végén Nyugatra távozott. A Rákosi korszakban mind Ronkay Károlyt, mind Ebergényi Margitot meghurcolták, kisémmizték, egy ideig közösen Kámba menekültek el a faluból, majd Pápateszérre, ahol Ronkay Károly megözvegyülése után összeházasodtak. (Ronkay Károlynak voltak itt korábbi kapcsolatai, amikor Magyargencsen bérelt földeket. Vas megyéből, Vasszécsenyből gyakorlatilag mindkettejüket elüldözték.) Takács Antal volt a kommunizmus évtizedeiben az egyetlen gazdálkodó („egy, csak egy legény volt...”) Lipárton, aki nem lépett be a TSz-be.

127. kép – Nagy László; 128. kép - Takács Antal; 129. kép – Ronkay Károly; 130. kép – Ebergényi Margit; 131. kép - Némethy Ede

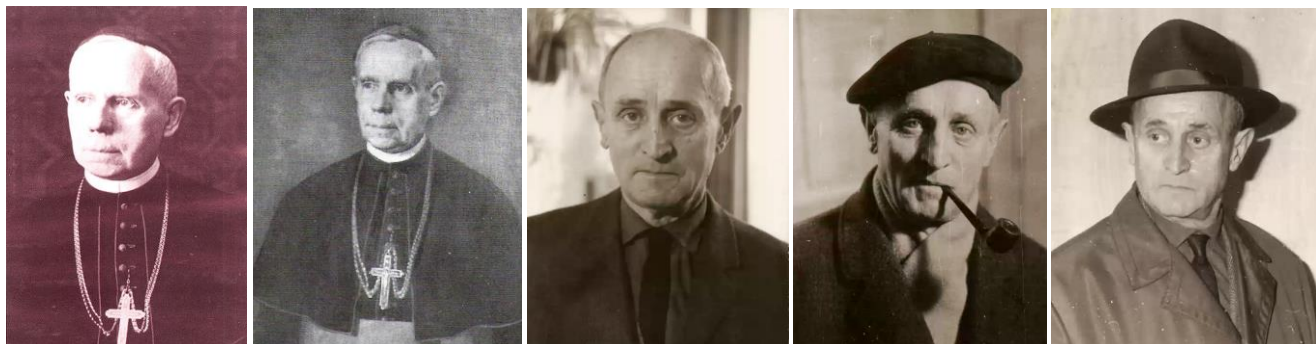

132. kép - Ebergényi Margit és Némethy Ede; 133. kép – Ebergényi Margit; 134. kép – Gombkötő József; 135-136. kép – Rogács Ferenc

1943-ban Rogács Ferencet nevezték ki a káptalan élére, ő lett Lipárt utolsó földbirtokosa. Fialat korában gróf Batthyány Zsigmondnál volt nevelő, 5 élő nyugati nyelven beszélt. Gróf Mikes János püspök közeli munkatársa, majd kritikusa. Tanára és gyóntatója volt Phem Józsefnek a szombathelyi szemináriumban, aki később, 1948-ban pécsi segédpüspöknek nevezte ki. (1958-tól pécsi püspök.) A székesegyház bombázása után személyes értéktárgyait Lipárton ásatta el Czetter Istvánnal, a káptalan uradalmi kocsisával, annak kertjében. Az államosítás után a káptalan uradalom megtartható 100 holdját Lipárton

szerette volna kimérettetni, azonban a lipárti Földosztó Bizottság (köztük többen a káptalan egykori jobbágysai) ezt nem hagyta jóvá.

A szombathelyi bombázások miatt Lipártra költözött családjával (feleségével, menyével és unokájával) Jaksa István festőművész. Korábban hat képével szerepelt az 1932-es New Yorki és az 1933-as Chicagói világkiállításokon. Ezekben az években volt pályája csúcspontján. (1927-ben ő restaurálta a szécsenyi templom stációképeit. Magántanítványaival 1942-ben festettek először Lipárton. Egy évre rá, 1943-ban alapította meg festőiskoláját a MÁV Szombathelyi Igazgatóságának támogatásával. Jaksa István és tanítványai több festményen is megörökítették a falut. Jaksa István emléktábláját)

137-138. kép - Rogács Ferenc; 139-141. kép - Jaksa István

Szécseny katonai parancsnokává Ronkay Károly tartalékos századost, Lipártéra pedig Sütő Károlyt nevezték ki. A német katonai vezetés és a Szálasi kormány utolsó, a lipárti Stóger vendéglőben lezajlott egyeztető tárgyalásáról a Múltidéző már korábban beszámolt, így erre most ezúttal nem térünk ki. Az orosz „okkupációja” után a faluból „málenkij robotra” fogták Gombkötő Lászlót, aki azonban sikerrel megszökött, amikor a gyalogos menetszlop a lipárti kertek alá ért. (A szécsenyi Simon Miklós is így járt, neki is sikerült megszöknie a Szovjetunióba való elhurcolás elől. Csapó Antal is hasonló sorsra jutott, ő azonban súlyos agyrázkódást kapott, amikor egy emeleti helyiségből ugrott le szökés közben.)

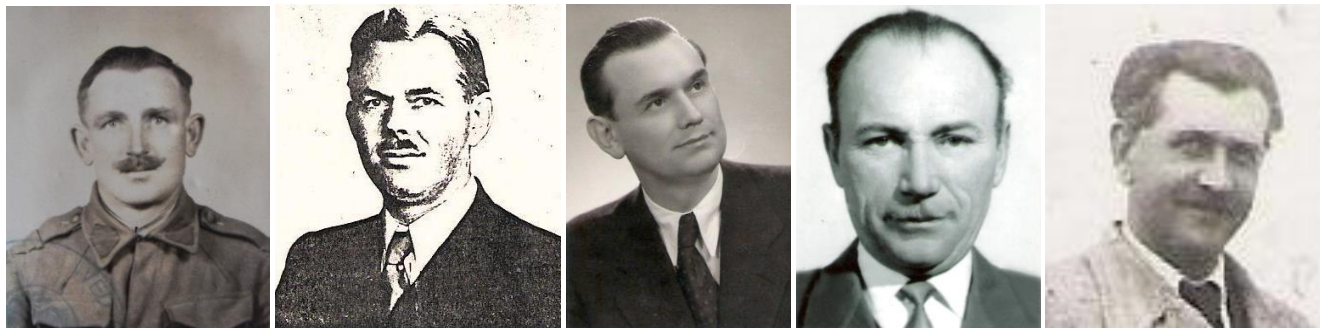
142-143. kép - Ronkay Károly; 144. kép - Gombkötő László; 145. kép - Gombkötő Margit; 146. kép - Sütő Ágostonné

Pungor Ernő, a későbbi akadémikus és tárca nélküli miniszter 1943-ban érettségizett a szombathelyi Faludi Ferenc Gimnáziumban (tanulmányait Dragovics -Dévai József anyagilag segítette), majd 1948-ban diplomázott a Budapesti Tudományegyetem vegyészet szakán. Utána rögtön tanársegédnek nevezték ki, majd egy év múlva doktorált. (A rendszerváltás után a község első Díszpolgárává választották, a helyi Művelődési Háza róla nevezték el.)

147. kép - Sütő Ágoston; 148. kép - Simon János; 149-151. kép - Pungor Ernő

A háború alatt, 1938-46 között, Keve István volt a körjegyző Szécsenyben. (A Kilbauer nevet magyarosította Kevére.) 1946-a pályázott a lipárti katolikus iskolába Horváth Béla középiskolai tanár, aki a háború előtt a kőszegi Hunyadi Mátyás Kadétskolában tanított magyar és latint. (Itt rövid ideig tanárkollégája volt Abai Imrének.) Ősszel ki is neveztek, később egy rövid ideig igazgatója is volt az iskolának. (Az ő neveltje volt Nagy János és Nagy Emília költő.) Ugyanebben az évben Dragovics Józsefet választották meg tanítónak a szécsenyi iskolába. 1947-től a lipárti iskolába került tanárnak Fekete József, előtte Kajdon, még előtte, a háború előtt Bárdoson tanított.

152. kép – Takács János; 153. kép – Keve István; 154. kép – Horváth Béla; 155. kép – Dragovics Jenő; 156. kép – Fekete József

A Felső-magyarországi Földművelésügyi Szemle főszerkesztője ebben az időben ifj. Raffensperger József volt. (Egy év múlva már Ő ellene is hamis vádakkal eljárás indul.) 1948 januárjában lemondott Horváth Béla, helyére Pungor Lenkét nevezték ki tanítónak. Később ők kettes összeházasodtak. Őstől édesapját, Pungor Mátét nevezték ki igazgatónak a lipárti iskolába. 1948 júniusában, már utaltunk rá, Mindszenty József, egykori tanárának, Lipárt utolsó földbirtokosának, Rogács Ferenc nagyprépostnak segédpüspökké való felszentelése után meglátogatta a faluban Kis József esperest, egykori iskolatársát és barátját. A látogatást már titkosrendőrök figyelték, hisz Rákosinak már nagyon útban volt a hercegprimás. (Decemberben 120 család írta alá a faluban az elítélését követelő kiáltványt. Tóth Jenő atya, a falu későbbi plébánosa ezt többször felemlegette híveinek.)

157. kép – Raffensperger József; 158. kép - Pungor Máté; 159. kép – Pungor Lenke; 160. kép – Abay Ilona; 161. kép - Mindszenty József

1949 áprilisában pappá szentelték Pungor Lászlót. 1950 márciusában id. Stöger Jenő ellen indult büntető eljárás, hamis vádakkal el is ítélték. Később kuláknak nyilvánították és államosították a vendéglőjét és szikvízüzemét. (Ugyanez történt Szkok Andornéval, Rappensoerger Józseffel, Raffensperger Ferencsel és Raffensperger Lászlóval is.) Augusztusban Káldy Lajost nevezték ki igazgatónak az iskolába.

162-164. kép – Pungor László; 165. kép - Id. Stöger Jenő; 166. kép - Ifj. Szkok Andorné, Czipott Anna

A Szok család igazságtalan kálváriája ellene egyedül Pungor Gyula, molnárségéd (Pungor László testvére) állt ki, ezért letartóztatták, azonnal elbocsátották, szakmájába később soha nem tudott elhelyezkedni. Ifj. Stöger Jenőt is hamis vádakkal elítélték, Őt a rendszerváltás után rehabilitálták.

167-168. kép - Káldy Lajos; 169. kép - Pungor Gyula; 170. kép - Boda Károly; 171. kép - Ifj. Stöger Jenő

1951-ben diplomázott Tóth Jenő a Pázmány Péter Tudományegyetemen, aki az 56-os forradalomban való részvétele miatt, a börtönbüntetés kapott, annak letöltése után kántorként dolgozott a faluban, majd 60 évesen nevezték ki plébánosnak.

172. kép - Tóth Jenő; 173. kép - Dragovics Margit; 174. kép - Oláh Judit; 175. kép - Özv. Szalai Józsefné; 176. kép - Kovács Erzsébet

1953 augusztusában Süle Ferenc a kínzások miatt már a kistarcsai börtönben orvosi kezelésre szorult. (Visszaemlékezéseiben leírta a vele szemben alkalmazott kegyetlenkedéseket.) Ősszel kezdett el tanítani az iskolában Torda Ilona, később Bíró Istvánné.

Az év során letartóztatták Pungor László kercaszomori plébánost, az Andrássy úti ÁVO-n vallatás közben elvesztette eszméletét, miután ágyékon rúgták, „Erre neked úgy sincs szükséged!” – kommentárral. Ebben az évben tehát két szécsényi születésű papot is az ÁVO kínvallatásoknak vetett alá. 1956 után ugyanez a sors vár majd Abai Imrere és Tóth Jenőre is, sőt 1961-ben még Kovács Imre szegedi káplánra is. (Kovács Imrét, Gombkötő Imre unokáját, a „Fekete hollók” akcióban ítélték el hamis vádakkal, neki a fél veséjét verték le vallatás közben. (Halála után az egyházközségre hagyta liturgikus tárgyait.)

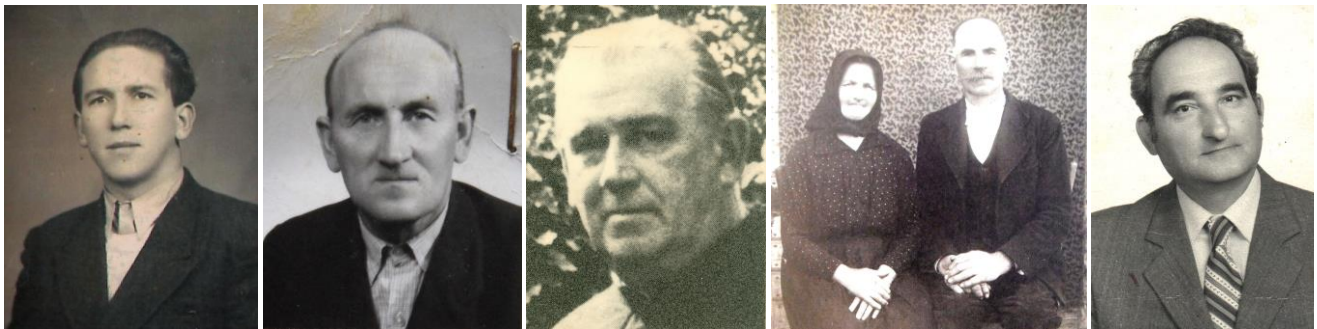
177. kép - Torda Ilona; 178. kép - Süle Ferenc; 179-181. kép - Kovács Imre

1954-től az iskolában tanított Erdős Lászlóné, Pozsonyi János és Németh Endre. Pozsonyi János festőművészként később jelentős életművet hozott létre, amellyel a Múltidéző is foglalkozott korábban. 1956-ban került az vasszécsényi iskolába Csapó Olga tanárnő, Kovács Imre unokatestvére.

182. kép – Kovács Imre; 183. kép – Erdős Lászlóné; 184. kép – Pozsonyi János; 185. kép – Németh Ede; 186. kép – Csapó Olga

Októberben a forradalom kitörése után Tóth Gyula a lipárti sarok iskolában elszavalta a Nemzeti dalt. Ezért egy évre rá elvitte a vasvári ÁVO. Kiszabadulása után egy ideig rendőri felügyelet alatt tartották. Szalai János a forradalom alatt visszaakasztotta a keresztet a szécsenyi iskolába, 1957-ben ezért őt is letartóztatták. Azzal vádolták még meg, hogy ő verte le a vörös csillagot a Tanácsházáról. (Abai Imrével volt szomszédos cellában.) Haláláig ő tartotta kapcsolatot az 1956-ban a faluból Venezuelába (Caracasba) emigráló Raffensperger családdal. Decemberben Bertók László került az iskolába tanárnak. Édesapjával, Bertók Istvánnal közösen ők írták meg a falu első monográfiáját, ami azonban sajnos kiadásra soha nem került.

187. kép – Tóth Gyula; 188. kép – Szalai János; 189. kép – Abai Imre; 190. kép – Gombkötő Flórián és felesége; 191. kép – Bertók László

1957 februárjában Pázmándról Szécsenybe utazott rokonaihoz, Bíró István iskolaigazgatóhoz Tóth Jenő, de azonnal le is tartóztatták, mivel fényképezőgéppel megörökítette a pesti forradalmat.

Márciusban Türréről Szécsenybe költözött rokonaihoz Gergye Ipoly, volt csornai apát, mivel a forradalom leverése után őt is kereste az ÁVO. (A szerzetesrendek feloszlata után Türrén volt könyvtáros, házgondnok, jószágkormányzó, majd végül plébános.) Augusztusban még a szécsenyi templomban tartotta Aranymiséjét. (1958-ban bekövetkezett haláláig élt a községben.)

192. kép – Bertók László; 193. kép – Tóth Jenő; 194-196. kép – Gergye Ipoly

Ezekben az években Cserkész Viktor volt a Tanácselnök Vasszécsenyben. 1959-ben volt az esküvője. Felesége hajdan a Mária kongregáció tagja volt, ezért klerikálisnak tartották.

1959 decemberében munkába állt az iskolában Horváth Jolán tanítónő. Előtte egy rövid ideig a faluban működő óvodában volt pedagógus.

197. kép - Cserkész Viktor; 198. kép - Cserkész Viktorné; 199. kép - Horváth Jolán; 200. kép - Horváth Imre; 201. kép - Dévai Éva

A vasszécsenyi iskolából indult a pályája Nagy János és Nagy Emília költőknek, mindkettőjüknek több kötete jelent meg. Írói ambíciójukat diákkorukban Horváth Béla latin-magyar szakos tanár istápolta.

202-206. kép - Nagy János

207-211. kép - Nagy Emília

Kapui Kálmán természetvédelem alá helyeztette a lipárti gyöpon lévő 300 éves tölgyfát. A hagyomány szerint a tölgyfa mellett volt a kuruc tábor szálláshelye 1708-ban. A tölgyfát a háború előtt Ambrózy Teréz megvásárolta, és egy kegyképet helyezett fel rá, amelynél vallási rendezvények is zajlottak a két háború közt.

212. kép - Szilasi Ferenc; 213-214. kép - Gombkötő Sándor; 215. kép - Kapui Antal; 216. kép - Kapui Kálmán

1960-ban népdalokat és népszokásokat gyűjtött Békefi Antal a faluban. Gombkötő Flóriántól gyűjtötte a legtöbb népdalt. (Ez hangfelvétel ma is megvan, sajnos kiadására még nem sikerült anyagi támogatást szerezni.)

1963-ban a szécsenyi vasútállomáson halálos balesetet szenvedett Horváth Rozália. Ő volt a vasút első és egyben utolsó áldozata is a községben.

217. kép – Békefi Antal és Gombkötő Flórián; 218. kép – Gombkötő Flórián; 219. kép – Horváth Rozália; 220. kép – Szalai Mária; 221. kép – Horváth Károly

1966-ban munkába állt az iskolában Pungor Zoltán rajz-történelem szakos tanár, aki később létrehozta a Csemeszokpácsi Helytörténeli Múzeumot. A rendszerváltás után pedig Ő indította el a Csemeszokpácsi Középkori Vásárokat. 1975-ben a caracasi magyar közösség nevében a Vasszécsenyből emigrált Raffensperger József és Raffensperger László részt vett Mindszenty József bíboros meghívásában. 1977-ben, a betegeskedő Kis József kanonokot Süle József salomvári plébános helyettesítette. (Süle József ebben az időben hozta létre Salomváron a népi vallásosság tárgyaiból a híres múzeumát.)

222–223. kép – Pungor Zoltán; 224. kép – Raffensperger József és László Mindszenty Józseffel; 225. kép – Süle Ferenc

Kis József halála után az akkor 60 éves Dr. Tóth Jenőt nevezték ki szécsenyi plébánosnak, aki ez után felújította a szécsenyi templomot, és mindkét templomba elektromos fűtést szereltetett be. 1979-ben az ó-kastélyban forgatta Body Gábor filmrendező a Tállya jeleneteit a „Nárcisz és Psziché” című filmjének. 1983-ban 60 évre bérbe vette az ó-Ebergényi kastélyt Horváth Mátyás és Futó Orsolya, a felújítás után kulturális rendezvényeket szervezettek benne és szállodaként üzemeltették. Az ó- kastély kápolnájának felújítását anyagilag is támogatta, a kastély utolsó tulajdonosa, a Venezuelában élő Raffensperger család. 1984-ben haza is látogatott Raffensperger László és Ferenc. (Később még többször is megtették ezt. A harmadik testvér, az egyetemi tanár, Raffensperger József soha nem jött haza, az elkobzott, „államosított” vagyon látványa feltépte volna benne a régi sebeket.)

226. kép – Tóth Jenő; 227. kép – Body Gábor; 228-229. kép – Horváth Mátyás; 230. kép – Raffensperger László

1986 augusztusában Németh Mihály szobrászművész kiállításával nyílt meg az ó-Ebergényi kastélyszálló. Ezt követte Paulius Normantas, világhírű litván fotóművész kiállítása, aki finnugor népekről készített dokumentumképeket. (A kiállítást Dr. Gráfik Imre, a Savaria Múzeum igazgatója nyitotta meg.)

A kilencvenes évek elején rendszeresen megfordult a településen Dr. Szentlélek Tihamér, a Szépművészeti Múzeum nyugalmazott főigazgatója, a Petőfi Sándor utcában 106-ban volt az ideiglenes lakása.

231. kép – Németh Mihály; 232. kép – Paulius Normantas; 233. kép – Szentlélek Tihamér és Pungor Ernő; 234. kép – Szentlélek Tihamér

1991-ben Nagyböjti lelkigyakorlatot tartott a faluban Dr. Bánhyegyi Miksa, a Pannonhalmi Bencés Apátság könyvtárának igazgatója.

1993-ban Dr. Tóth Jenő plébános elbontatta a régi plébánia épületét, és annak telkén új plébániát és keresztény közösségi házat építtetett. Annak udvarán tartotta 1995 augusztusában Aranymiséjét. Az épületegyütttest 1996 decemberében Dr. Konkoly István megyéspüspök szentelte fel. Dr. Tóth Jenő cserkészcsapatot, énekkart szervezett, elindította az Üzenet című folyóiratot, ami később önkormányzati lappá alakult át, majd az ezredfordulóra a lipárti templom külső felújítását Varga Dezső polgármesterrel közösen végezte el. (Pungor Ernő akadémikus, az Antall kormány tárca nélküli minisztere mellett a település második Díszpolgárává választották.) Születésének 100. évfordulóján bronz emléktáblát helyeztetett el az Egyházközség az általa építtetett Keresztény Közösségi Ház falán.

1999 decemberében szülőfalujában tartotta Aranymiséjét Pungor László községserdahelyi esperesplébános. Az Aranymiséje utáni fogadást Tóth Jenő plébános szervezte meg. (Mindketten 2006-ban hunytak el.)

2012-ben készült el a községben az iskolai Betlehem az Egyházközség kezdeményezésére, aminek faanyagát Gombkötő Ernő és Takács László adta. (Mindketten az elkészítésben is oroslánrészt vállaltak.) Egy év múlva a lipárti templom Betleheme is elkészült, ennek a faanyagát is Gombkötő Ernő biztosította, aki nyugdíjazása után haláláig a lipárti templom gondnoka volt.

235. kép – Bánhyegyi Miksa; 236-237. kép – Tóth Jenő; 238. kép – Pungor László; 239. kép – Gombkötő Ernő

Végignézve ezt az arckép-panorámát, végigolvasva az arcokhoz fűződő élettörténeteket, meglevenedett településünk múltja, életre keltek eltelt évtizedei, évszázadai. Az így személyessé váló történelem arra is bizonyíték, hogy a történelmet mindig a személyek alakították és nem az osztályharc, ahogy ezt korábban a történelmi materializmus annyit próbálta sulykolni. Ezek az arcok meghatározták, sőt formálták helyi történelmünket, nélkülük az biztosan másképp alakult volna. Alakjuk, személyiségük tehát bélyeg, illetve pecsét, ami hitelesíti is múltunk. Nem egyszerűen tanúi a történelmünknek, hanem aktív alakítói, meghatározói annak.

Martin Heidegger, az általa alkotott lét és idő filozófiai fogalmakkal próbálta az emberi valóságot megragadni és leírni, az emberi arcok is ugyanezt teszik, földi létezésünkről és az itteni időnkéről tanúskodnak.